

Ks. J. ROZWADOWSKI (Kraków)

Rozwój świadomości moralnej u dzieci i młodzieży w świetle psychologii eksperymentalnej.

Niepowodzenia oddziaływań wychowawczych na dziecko mają często swą przyczynę w fakcie niedostosowania ich do rozwoju dziecka.

Rozwój dziecka dokonuje się na skutek wewnętrznych tendencji właściwości tkwiących w samej naturze jego, oraz pod wpływem działania bodźców ze świata otaczającego. Dokonuje się zaś w kierunku wzrastającego różniczkowania i coraz głębszego ujmowania rzeczywistości.

Mówiąc o rozwoju świadomości moralnej u dziecka, należy zwrócić uwagę na specyficzny charakter chcenia u dziecka. Akt woli dochodzi do skutku dopiero, gdy pojawia się zdolność celowego działania (5 mies.). Akty woli u dziecka są początkowo tylko udoskonaleniem i rozbudowaniem sfery emocjonalno-popędowej. Rozwój dalszy, w sensie dołączenia się postanowienia, zamiaru, dokonuje się w miarę przewycięzania trudności. Jako cecha chcenia duchowego występuje zdolność perseweracji celów.

We wczesnym dzieciństwie nie możemy mówić o świadomości

moralnej w pełnym znaczeniu, lecz tylko o postępowaniu z zawartym odniesieniem etycznym, o czymś zarodkowym.

Pierwszym tego rodzaju stosunkiem, łączącym dziecko z wychowawcą, to stosunek autorytetu. Już przed 3-cim rokiem życia dziecko wie, że pewne czyny są dozwolone, inne zakazane. Występuje to jako czysta asocjacja. Brak powiązania poczucia wartości z czynem. Między 3 a 6 rokiem życia następuje dalszy rozwój. Zaczyna występować wartościowanie pozostające pod wpływem wartościowania osób, z którymi dziecko się spotyka. Sama treść czynu odgrywa podrzędną rolę. Wartościowanie to ma charakter ogólny, bez rozróżniania stopni. Ocenianie niezależne od kontaktu z wychowawcami jest dla dziecka niedostępne. Koło 7 roku życia występuje zwrot do treści obiektywnej i rozpoczyna się wskutek tego proces różniczkowania wartości moralnych. Obowiązki moralne są ujmowane w formie negatywnej. 9 rok życia przynosi zdolność ujęcia następstw czynu, oraz silny rozwój zrozumienia różnych jakości moralnych. Możliwość grzechu ciężkiego wydaje się wątpliwą, ze względu na charakter myślenia i chcenia dziecka w tym wieku.

W wieku dojrzewania, refleksja doprowadza albo do odrzucenia zasad etycznych, albo do świadomej wewnętrznej aprobaty, co wzmacnia ich autorytet. Stąd wzmożona praca nad sobą i surowość w ocenianiu innych. Ostatni etap to wyrozumienie w stosunku do siebie i innych zdobyte drogą doświadczeń moralnych, wiodących nie tylko przez trudności, ale i przez upadki.